

PLANLAMA KURAMLARI VE ETİK¹

Prof. Dr. Melih ERSOY

Etikle ilgili bir bildiri, konunun felsefe ve özellikle de bilim felsefesi açısından tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak, gerek, kurultayın ağırlıklı olarak planlama alanına vurgu yapması ve gerekse benim, felsefe alanında uzmanlık gibi bir iddiam olmaması nedenleriyle, kaçınılmaz gördüğüm bu tartışmayı elden geldiğince kısa tutmaya çalışacağım.

Öncelikle I. Kant'la başlayan ancak, benim Alfred J. Ayer'in (1952:78-87) tanımladığı biçimiyle sizlere sunmak istediğim iki bilgi kuramsal (epistemolojik) kavramı açmak istiyorum. Bunlar, bilimde analitik (içeriksiz) önermelerdir. Analitik önermeler geçerlilikleri (*validity*) sadece içerdikleri sembollerin tanımına bağlı olan önermelerdir. Örneğin, "P ya doğrudur ya da doğru değildir" veya " $a+b=c$ " analitik önermelerini ele alalım. Her ikisi de deneyden bağımsız olarak geçerli önermelerdir. Bu anlamda analitik önermeler toto-lojiktir ve olgular (*facts*) hakkında hiçbir yeni bilgi vermezler. Diğer bir deyişle, tümüyle olgusal içerikten yoksundurlar. Bu nedenle de, hiçbir deneyle geçerlilikleri sınanamaz. Analitik önermelerin geçerliliğinin/tutarlılığının sınanacağı tek ölçüt matematik ve/veya mantık sisteminin temel tanımları ile sınırlıdır.

Analitik önermeler anlamsız ve yararsız önermeler değildirler. Sembollerini nasıl bir sistematik içinde kullanabileceğimizin yollarını göstererek bizi aydınlatırlar. "Bize insan aklının işleme yolunu gösterirler" (Hızır 1976:44). Sentetik önermelerle elde edilecek bilginin çok daha farklı biçimlerde sunumunu olanaklı kılarlar. Ancak, tüm bu yararlarına karşın, analitik önermeler, dış dünya ile ilgili bilgi stokumuza yeni bilgi eklemeyebilirler.

Özetlersek, analitik önermeler *a priori* önermelerdir. Görgül dünya hakkında hiçbir savda bulunamazlar. Gerçekliğe (*reality*) ilişkin deney öncesi, *a priori* bilgi olamaz. Dolayısı ile, ancak analitik önermelerin apriori olarak doğru ya da yanlış olduğu söylenebilir, analitik önermeler bilginin sistematize edilmesi bakımından çok yararlı işlevler üstlenmelerine karşılık dış dünyanın olgular hakkında hiçbir yeni bilgi içermezler.

Sentetik önermeler ise, geçerlilikleri deneyle sınanabilen görgül (*empirical*) hipotezlerdir. "Bir sözcükler bütünü gerçekte bir sentetik önerme olması için, yani doğru yada yanlış olabilecek bir ifade olabilmesi için, onun hiç olmazsa ilkelik olarak doğrulanabilmesi, başka deyişle, ifadenin içeriği ile gözlem arasında birebir karşılıklılık bulunması gerekir. Ancak bu karşılıklılık olunca, söz konusu sözcükler bütünü bir anlamı vardır ve o, gerçekten bir sentetik önermedir." (Hızır 1976:222).

Gelelim etik değerlerle yüklü önermelere. Burada akla ilk şu soru geliyor: iyi, kötü, doğru gibi etik değerlerle yüklü ifadeler, görgül olgu ifadelerine dönüştürülebilir ya da indirgenebilir mi? Bu sorunun yanıtı, normatif "etik kavramlar" ın görgül olarak sınanabilecek kavramlara indirgenemeyeceğidir.

Temel "etiksel kavramlar" analitik (çözümünebilir) kavramlar değildir. Çünkü bu türden hükümlerin geçerliliğini sınayabileceğimiz ortak bir ölçüt yok. Etikle ilgili kavramların çözümlenememesinin nedeni bunların sahte-kavramlar olmasından kaynaklanmaktadır. Bir ifadeyle etikle ilgili bir sembolün (iyi, kötü, doğru yanlış gibi) bulunması onun olgusal içeriğine hiçbir şey

¹ 1.Planlama Kongresi- *Planlamanın Meşruiyeti ve Planlıların Konumu*, ŞPO, 1995, Ankara, ss.119-124

katmamaktadır. Örneğin, "kent planına ilişkin önerileri arsa sahiplerine sızdırmakla yanlış hareket ettin" ifadesi ile "kent planına ilişkin önerileri arsa sahiplerine sızdırdın" ifadesi arasında olgusal açıdan hiç bir fark yoktur. "Yanlış hareket ettin" sözleri, benim bu davranışa ilişkin duygularımı içeren ve olgusal olarak ifadeye hiç bir şey katmayan sözlerdir, bu ifadeyi genelleştirerek oluşturacağım "Planlarla ilgili olarak bilgi sızdırmak yanlış bir davranıştır" tümcesinin hiçbir olgusal anlamı yoktur; yani bu önermenin hakiki (*true*) olup olmadığını göstermek olanaksızdır. Bir başkası böyle bir tutumun yanlış olmadığını söyleyebilir ve bu konuda anlayamayabiliriz. Çünkü tartıştığımız önerme, hangimizin haklı olduğunun dış dünyanın görgül olgularıyla kanıtlanabileceği bir önerme değildir, görgül olarak olumlanması ya da olumsuzlanması olanaksızdır. Ortada iki ayrı kişinin, belirli bir konuya ilişkin etik ile ilgili duygularının ifadesinden başka bir şey yoktur. Dolayısı ile bu tür ifadelerin sentetik bir önerme gibi, hakiki olup olmadıkları görgül olarak sınınamaz. Yukarıdaki tümcede kullandığımız "yanlış sembolü, tüm benzer normative etik ile ilgili simgeler için de geçerlidir. Bu semboller salt o olaya ilişkin kişisel duygularımızı ifade etmekle sınırlı bir işlev yüklenirler. Bu etiksel duygularımızın/ilkelermizinin geçerliliği tartışılmaz. Ancak, bu ilkeleri/duyguları bir başkası kendi değer sistemi çerçevesinde yüceltir ya da aşağılar. Özetle, etiksel kavramlar sahte-kavramlardır, çözümlenemezler. Etik ile ilgili değerlendirmeler bilimsel olarak sınınamayacak önermeler olmadıkları gibi onlardan çıkarılamazlar ve onlara indirgenemezler. Değer yargıları ve buna bağlı olarak etik değerlendirmeler, rasyonel olarak tanılamayan ve bilimsel olarak sınınamayan tercihler olarak kalacaktır. Ancak, şu eklemeyi de yapmamız gerekiyor; Tüm normatif önermeler bireysel zevk ve tercih ifadeleri olmayabilir. Normatif önermeler, eğer haklılıkları olgusal olarak sınınamayacak gerekçelere bağlı olarak kullanılmıyorsa, bu durumda sentetik önermeler gibi değerlendirilebilirler. Örneğin, "A politikası doğrudur, çünkü bu politika gelir düzeyini yükseltecek ve dengeli dağılımı yol açacaktır" önermesinin birinci bölümü plancının değer yargısını ifade ederken ikinci bölümünde bu yargının gerekçesi belirtilmektedir. Ve bu gerekçenin geçerliliği olgusal olarak sınınamayabilir. Burada temel sorun, bu sınınamanın yapılacağı ölçütlerin geçerliliğinin, bilimsel yöntemlerde olduğu gibi, toplumsal bir uzlaşmanın ürünü olmasıdır. Böyle bir uzlaşma varsa o zaman bu normatif önerme, olgusal olarak değerlendirilebilir hale gelecektir (Klosterman 1978,1983).

Etik ile ilgili olarak sunduğumuz bu genel girişten sonra plancıların meslek etiğine ilişkin tartışmaya geçebiliriz. Kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu pazar ekonomilerinde plancıların, iktidar/güç ve mülkiyet yapıları üzerinde ki etkileri sınırlıdır. Planlama birimlerinde alınan kararlar politik içeriklidir ve seçici biçimde alınır. Bilgiye erişme ve bilgi temelinde planlama eylemi yapma yetkisi uzmanlık ister ve bu uzmanlık toplumsal işbölümünde eşit olarak dağıtılmamıştır. Bu anlamda plancılar, planlama sürecinde önemli bir güç kaynağı olarak bilginin denetlenmesi işlevine sahiptirler. Dolayısı ile plancıların bu gücü nasıl kullanmaları gerektiği konusu, plancıların etik anlayışları ile doğrudan ilintili olarak değişmektedir.

Kent plancılarının, aynı toplumsal sınıf ve katmandan gelen, çıkarları ve beklentileri bir, kültürel geçmişleri, politik ve ideolojik tutumları benzer bir yekpare toplum kesimini oluşturduklarını söylemek olanaklı değildir. Bu kesim içinde bazı niteliklerin daha ağırlıklı olarak temsil edilmeleri bu gerçeği değiştirmez. Böyle farklı kültürel, politik ve ideolojik belirlenmelerin dışı vuracağı normatif değer yargıları ve davranış biçimlerinin farklılıklar göstermesi de doğal karşılanmalıdır. Bu bireysel farklılıkların üzerine bir de değer yargılarının toplumsal ve tarihsel olarak belirlenip değiştiği gerçeğini eklememiz gerekiyor.

Bildirimim bu bölümünde, son birkaç on yılda kent planlama yazınında tartışılan dört farklı planlama perspektifini esas alarak her birinde plancıların konumları ve benimsenen etik değerlerin nasıl değiştiği üzerinde durmak istiyorum.

1. Teknisyen Plancı Yaklaşımı

Teknisyen plancı perspektifi, planlama sürecini özünde, teknik bir aktivite olarak tanımlar. Geleneksel "problem çözücü" olarak plancı anlayışında açık ifadesini bulan bu yaklaşımda plancı, kendisini politik süreçlerin dışında görürü ya da bu süreçlerin dışında kalmaya özen gösterir. Bu yaklaşıma göre, plancının rolü, politik gücü elinde tutan, karar verici konumdaki işverenin (Belediye Başkanı, Bakan, Genel Müdür vb.) belirlediği konularda teknik çalışmalar yapmak, toplanan verileri değerlendirmek, seçenekler hazırlamak ve sonuçlarını karar vericilere iletmek ile sınırlı kalmalıdır (Beckman 1964; Meyerson 1966). Örneğin tanınmış planlama kuramcılarında Faludi (1987) plancıların, politik güce sahip olanların daha doğru karar vermelerine yardımcı otamakla yetinmelerini, bu noktanın ötesine geçmemeleri gerektiğini belirtmektedir. Planlama, teknik bilginin, politik yada yönetsel uzlaşmalar sağlamaya yönelik olarak kullanılmasıdır. Çelişkileri giderici rolleri nedeniyle plancılar politikacı ve yöneticilerden farklı olarak apolitik bir kimliğe sahip olmalıdırlar. ABD'de yapılan kapsamlı bir araştırmada, plancıların işlevlerinin teknisyen rolü ile sınırlı kalmasını benimseyen plancılar, planlamanın başarısı ve etkinliğini yapılan teknik çalışmaların içeriğine bağlarken, kentteki iktisadi ve politik açıdan güçsüz kesimlerin lehine bile olsa, çalıştıkları kurumun politikalarına ters düşen bir bireysel girişimin etik olmadığı belirtmektedirler (Howe ve Kaufman, 1979). Buna göre, planlama, uygulamalı bir bilim dalı olarak, salt nesnel olgularla sınırlanabilecek sorulara yanıt aramalı, değer yargılarını içeren normatif soruların yanıtları politik güce sahip olan, seçilmiş temsilcilere bırakılmalıdır. Kısacası, teknisyen plancı yaklaşımını savunan plancıların öncelik verip yüceltecekleri etik değerler şöyle sıralanabilir: Plancı subjektif değer yargıları ve politik görüşleri ile mesleki pratiği birbirinden ayırılmalıdır; plancı çalıştığı işyerinin ve hizmet verdiği işverenin koymuş olduğu kurallara bağlı, sadık ve güvenilir olmalıdır; plancı mesleğinin gerektirdiği teknik bilgiye hakim olmalı, toplumsal katkısının bu yolla sağlanacağını bilmelidir (Benveniste, 1989; Klosterman, 1983; Forester, 1982; Altshuler, 1965).

Değer yargılarından arınmış, apolitik, teknisyen plancı anlayışı yoğun biçimde eleştirilmiştir. Teknik bilgiye temel olacak görgül olarak hassas biçimde sınırlanmış ve kanıtlanmış toplum bilim kuramları yoktur. Bu yaklaşım, toplumsal bilimlerin planlama ve politika çözümlerindeki rolünü fazlasıyla vurgulayarak, planlamanın bireyler ve toplumsal kesimler arasında bir iletişim, karşılıklı eylem ve diyalog süreci olduğunu göz ardı etmektedir (Bolan, 1980; Forester, 1980). Bazı yazarlar, daha da kesin bir dille, değerlerden arındırılmış, apolitik bir planlama anlayışının gerek kuramsal ve gerekse de kılğısal düzeyde olanaksızlığını vurgulayarak, problem tanımından, kullanılacak tekniklere ve geliştirilecek seçeneklere dek tüm sürecin değer yüklü olduğunu ve plancının da bu süreçte kaçınılmaz biçimde politik aktör olarak rol üstlendiğini ileri sürmüşlerdir (Brown, 1976).

2. Savunmacı Plancı Yaklaşımı

Altmışlı yıllarda gündeme gelen savunmacı plancı anlayışında bu dönemdeki radikal çıkışlarının etkili olduğu söylenebilir. Savunmacı planlama yaklaşımında, yürürlükteki kent planlarının toplumdaki güç dengesini yansıttığı ileri sürülerek, kent plancılarının teknisyen rolü ile sınırlı kalmayıp karar ve güç mekanizmasında yer alamayan düşük gelirli kent yoksullarının avukatlığını üstlenmeleri önerilmiştir. Böylece, o döneme kadar egemen olan plancı etiğinde temelden bir değişim gündeme getirilmiştir. Buna göre, salt olgularla ilgilenen apolitik plancı tipi yerini, toplumun/kentlerin ezilen kesimlerini öne çıkararak, onların haklarını savunan, bu türden değer yargılarını mesleğinin bir parçası olarak gören plancı tipine bırakılmalıdır (Davidoff, 1965). Kentsel kamusal politikaların oluşumu, "nesnel" araştırma ve bulgular ışığında yapılacak "en iyi" seçeneklerin belirlenmesi ile sınırlı kalmamalıdır. Plancı, toplumun ayrıcalıksız, örgütsüz, ezilen kesimlerinin bilinç düzeyini yükselmeye çalışan bir değişim sürecinin ajanları olarak da görev

üstlenmelidirler. Bu toplum kesimlerinin örgütlenmesinde plancıların yapacakları katkı, kentsel politikada güç dengesinin eşitsiz dağılımı üzerinde olumlu etki yapacaktır. Savunmacı planlama perspektifi, çıkar çatışmalarını göz ardı ederek toplumu bir bütün olarak gören üniter "kamu yaran" kavramını tartışmaya açmış, duyarsız tek tip planlara karşı çoğulcu planlar önermiş ve toplumsal politikaların kapalı kapılar ardında değil, toplum içinde tartışılarak oluşturulmasını önermişlerdir. Özetle, savunmacı plancıların yüceltikleri etik değerlerin başında, politik güce sahip olmayan, güçsüz kent sakinlerinin avukatlığını yapmak gelir. Bunun için gerekirse, çalıştıkları kurumun kurallarına aykırı da olsa bu kesimlere bilgi sızdırmak, bu kesimlerin planlamaya yönelik olarak her türlü yasal girişimlerde bulunmaları için yol göstermek ve destek çıkmak, gösteri ve dayanışma eylemlerine katılmak, planlama mesleğinin etik değerleri içinde görülmektedir.

Savunmacı plancı anlayışı apolitik, teknisyen plancı tipine göre bir ilerlemeyi ifade etmesine, etik açıdan toplumsal eşitsizliklere parmak basmalarına karşın, birçok açıdan da eleştirilmiştir (Mazziotti, 1974; Skjei, 1972). Buna göre, savunmacı planlama anlayışı, planlama pratiğinin etiksel yönleriyle ilgili olarak sadece kısmi yanıtlar sunmaktadır. Plancıların kentte tam olarak hangi grup/ grupları destekleyeceği ve savunacağı belirsizdir. Bu karar, birey olarak plancıların tesadüfi tercihlerine, değer yargılarına bırakılmaktadır (Davidoff, Davidoff ve Gold, 1970). Doğru eylem biçiminin seçiminde olgusal değil, bireysel seçim öne çıkmaktadır. Böylece bir yanda nesnel çözümleme yöntemleri terkedilirken diğer yanda, bireysel seçimlerde rehber olacak ölçütlerden de söz edilmektedir. Kuşkusuz olguları tümüyle dışlayıp değerler dünyasına girildiği zaman, etik olarak savunmacı plancıların değer yargılarının diğer plancıların değer yargılarından neden daha üstün olduklarını nesnel olarak kanıtlamak da olanaklı değildir. Son olarak, bu yaklaşımın toplumdaki eşitsizliklerin tarihsel ve yapısal gerekçelerini kavrayamamış olmaları da önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

3.Yapısalcı Radikal Plancı Yaklaşımı

Yapısalcı radikal perspektif kent planlamasının daha kapsamlı bir çerçevede ele alınmasını önerir. Bu nedenle planlamanın soyut bir analitik kavram olarak değil, tarihsel ve toplumsal bir olgu olarak incelenmesi gerektiğini söyler. Dolayısı ile kapitalist toplumlarda kent planlamanın nasıl olması gerektiğine ilişkin normatif tartışmaların, yerini kent planlamanın ne olduğuna, bu toplumlardaki işlevlerine bırakması gerektiği belirtilir. Yapısalcı radikallerin bu saptamayı izleyen ilgi odağını, kapitalist toplumlarda devletin işlevi oluşturur. Buna göre, kapitalist devletin temel işlevi, uzlaşmaz sınıf çıkarlarını içinde barındıran kapitalist sistemin birliğini, bütünlüğünü, küresel dengesini sağlayarak, sistemin kendisini yeniden üretmesinin koşullarını oluşturmaktır. Bu işlevi burjuva sınıfı yerine getiremez. Bu nedenle görece özerk bir yapı olarak kapitalist devlet bu işlevi üstlenir (Poulantzas, 1976).

Kapitalist toplumlarda kent planlamasının rolü de bu çerçevede açıklanır. Pazar mekanizmasının kentsel alanlarda başıboş ve denetimsiz bırakılmasının yarattığı çelişkiler ve irrasyonellikler, kapitalist üretim ilişkilerinin düzgün ve sorunsuz işleyişine engel olmaya başlayıp, sistemin kendisini yeniden üretmesi önünde engel oluşturunca, kapitalist devlet planlama aracılığı ile müdahale ederek sistemin rayına oturmasına çalışır (Scott ve Roweis, 1977; Saunders, 1979; Hudson, 1979). Bu kuramsal çerçeve, plancıların, bireyler olarak, ancak sistemin taşıyıcıları ya da ajanları olabileceğini savlar. Kent plancılarının, mevcut sistemin düzgün işlemesine, var olan güç, denetim ve mülkiyet yapılarının yeniden üretilmesine yönelik tüm çabalarının, dolaylı olarak da olsa, kapitalist sınıfın çıkarlarına hizmet edeceği öne sürülür. Bu yaklaşımda, tüm planlama süreçleri, statükonun meşruiyetinin güçlendirmesine yardımcı etkinlikleri olarak görülmekte, plancıların, görev, yaptıkları kurumların görece özerklikleri ve içsel çelişkilerinden yararlanarak toplumsal dönüşüme katkıda bulunabilecekleri olasılığı küçümsemekte ya da tümüyle göz ardı

edilmektedir. Sonuç olarak, sistemi dönüştürmeye yönelik mücadelenin mesleki düzeyden çok, politik düzeyde yoğunlaşması gerektiği belirtilmektedir. Kuşkusuz böyle bir çerçevenin beraberinde önereceği etik değerler de kurulu düzenin hakim değerlerinden oldukça farklı olacaktır.

4.Eleştirel Plancı Yaklaşımı

Son olarak, eleştirel kuramda planlama anlayışından bahsedeceğiz. Ancak planlama ile ilgili görüşlere geçmeden çok kısa da olsa bu kuramın önde gelen isimlerinde Habermas'ın kapitalist toplumsal yapısıyla ilgili bazı saptamalarını aktarmak istiyorum. Habermas'a göre ileri kapitalist toplumlar bir meşruiyet bunalımı yaşamaktadırlar (Habermas, 1975; Woodiwiss, 1975; Lawrence, 1989). Bu bunalımın, kapitalist devletin üretim ve yeniden üretimle ilgili olarak, ekonomik düzeyde karşılaştığı sorunları bir yana bıraktığımızda, özellikle, politik ve kültürel düzeyde yaşanan ve kapitalist devletle kurulu düzenin kurumlarına karşı duyulan güvensizlikle çok yakından ilişkisi vardır. Sistemin ve kurumsal yapıların yaşamlarını sürdürmelerinde ya da çöküşlerinde toplumsal kültür, diğer bir deyişle, kilit normlar ve değer yargıları yaşamsal önem taşırlar. Politik ve sosyo-kültürel etmenler kapitalizmin sürekliliği için alt yapısal unsurlar kadar önemlidir. Politik güce sahip odakların gerçekleri söylediklerine inanıldığı sürece sistem meşruiyet kazanır, aksi takdirde meşruiyet bunalımı yaşanır. Habermas'a göre kapitalist devletin yapısında taşıdığı çelişki ve çatışmaları gizlemek amacıyla teknokrasiden yararlanılmaktadır. Belirli konularda "teknik" kararlar alınmakta, ancak insanlar, bu kararların politik niteliklerinin ve ardında yatan politik güçlerin farkına varamamaktadırlar. Üretim araçlarına sahip sınıflar tarafından denetlenen kapitalist devlet mekanizmasının meşruiyetinin sürdürülmesinde teknolojiden yoğun biçimde yararlanılmaktadır. Habermas'a göre, bu örtünmenin ve gizemin ortadan kaldırılması için ideal iletişim (*communication*) biçimlerine gereksinim vardır, ideal iletişim herkes tarafından anlaşılabilir, samimi ve gerçek olmalıdır. Gerçek ve doğru bilgi, politik süreci katılımı artırarak ve gerçek uzlaşma zemini oluşturarak olumlu yönde etkileyeceklerdir.

Planlamaya gelince, eleştirel kurama göre, kapitalist toplumlarda kent planlama, mesleki ve teknik bir etkinlik olmaktan çok, çıkar gruplarının güçlerini sürdürmek için kullandıkları bir araca dönüştürmüştür. Teknisyen plancı anlayışını ağır biçimde eleştiren Eleştirel Kuramcılar, plancıların kendi politik işlevlerinin farkına vararak bu gizemli perdeyi aramaları çağrısını yapmaktadırlar. Mevcut sistemin planlamayı araç olarak kullanıp, yanlış bilgi verilerek, iletişimin çarpıtılmasının önüne geçilmelidir. Planlama sürecinde yanlış bilgilendirme ve yanlış yönlendirmenin giderilmesi için, tüm ilgili tarafların planlama sürecine katılımları sağlanmalı ve bu süreçte bilgi ve iletişim açık, net, kapsamlı, samimi, güvenilir, uygun ve meşru olmalıdır. Planlama sürecinde taraf olan tüm kesimlerin doğru bilgi ile donatılarak katılmaları durumunda, taraflar bilirlerini daha iyi anlayacaklardır. Plancı, bu ortamda salt önceden hazırlanmış bir planı taraflara tanıtıp, onları bu çerçevede yönlendiren bir kişi olarak değil, onların etkin katkı yapmalarına olanak tanıyan, tarafların birbirlerini anlamalarını sağlayan bir uzlaşma ortamının yöneticisi olacaktır. Özetle, bu yaklaşımda öne çıkartılan etik değerler şöyle özetlenebilir: Planlama sürecine halk katılımı en üst düzeye çıkartılmalıdır, tüm taraflar gerçek ve doğru bilgiyle donatılmalı, sürece katılım salt bilgilendirmek için değil, taraflarla plancıların birbirlerinin görüşlerini anlamalarına ve giderek süreçte etkin bir biçimde içerilmeleri amacıyla yapılmalıdır (Forester, 1980,1982; White, 1991).

Sonuç olarak, plancılar, toplumdaki değişen konumlarına, üyesi oldukları toplumsal sınıfın kültürel ve ideolojik belirlemelerine ve bireysel düzeyde politik tercihlerine bağlı olarak, yukarıda özetlediğimiz plancı yaklaşımlarından birisini öne çıkaracak, bu da meslek etiğine ilişkin yargılarında bireysel farklılaşmalara yol açacaktır.

Elimizde hangi etiksel sistemin geçerli olduğunu belirleyecek bir yol olmadığı gibi, Hangisinin bilimsel açıdan daha doğru (*true*) olduğunu nesnel olgularla kanıtlayabilmemiz de olanaksızdır. Ancak, diğer yandan, her plancının kendi normatif değerler sistemini oluşturarak buna göre istediği biçimde davranmasının yaratacağı anarşik ortam, toplumun gözünde, planlamanın bir meslek olarak meşruiyetine ciddi bir darbe vuracaktır. Bu bakımdan, hiç de kolay bir uğraş olmamasına karşın, mutlak olmayan, tarihsel ve toplumsal olarak belirlenen, bir mesleki etik değerler listesi hazırlamanın, yararlı ve gerekli olduğu görüşündeyim. Burada önemli olan, böyle bir hazırlık çalışmasında izlenecek yoldur. Bir seçenek, yukarıda özetlenen farklı etiksel değerlerin tümünü listeye dâhil etmektedir. Bu durumda birbirleriyle çelişik değer yargıları aynı listede yer alacak ve sonuçta fiilen bir liste olmayacaktır. İkinci seçenek, belirli bir kesimin öncülüğünde böyle bir çalışmanın yapılmasıdır. Bu yaklaşım, anti-demokratik bir tutum olacağı gibi belirli bir değerler bütününe öne çıkartılması durumunda uygulama şansı büyük ölçüde azalabilir. Son seçenek ise, bir moral topluluk olarak, tüm meslek üyelerini içeren kapsamlı bir araştırma yaptıktan sonra meslek pratiğinin farklı konularında bulunan kesimlerin temsilcilerinin katılımı ile uzlaşmaya dayalı, her kesimin paylaştığı asgari müştereklerin listesini içeren bir "kent plancılarının mesleki uygulamada gözecekleri etik değerler" rehberinin hazırlanmasıdır. Kişisel tercihim, son seçeneğin benimsenmesidir.

Bu rehberin belirleyeceği kurallar ve uyuşum (*convention*) plancıların mesleki tavır ve eylemlerini biçimlendirmek ve yönlendirmekle kalmayacak, alınan tavır ya da yapılan eylemin uygun olup olmadığını, doğru olup olmadığını yargılayacak normatif ölçütleri verecektir. Plancıların oluşturduğu moral topluluk tarafından belirlenen bu normları, meslek pratiğinde rehber alacağı sözünü vererek göreve başlayan bir plancı, bu sözünü yerine getirmenin etik sorumluluğunu da taşımayı üstlenmiş olacaktır.

Özetle, planlama mesleği için yukarıda belirttiğimiz türde bir rehberin hazırlanması yararlıdır. Kuşkusuz, böyle bir rehberdeki etiksel önerilerin geçerliliği, dış dünyanın nesnel olgusal verileri ile bilimsel olarak kanıtlanamaz; ancak, tarihsel ve toplumsal olarak belirlenmiş böyle bir uzlaşma metni, bir moral topluluk olarak plancıların kendi mesleklerinin sorumluluk alanının belirlenmesine katkı yapacak ve toplum gözündeki meşruiyetlerini sağlamlaştıracaktır.

Kaynakça

- Altshuler, Alan A. 1965 The City Planning Process: A Political Analysis. Cornell Un. Press. Ayer, Alfred J. 1952. Language, Truth and Logic, New York. Dover.
- Beckman, Norman 1964, "The Planner as a Bureaucrat", Journal of American Institute of Planners. 30, Winter, 323-327
- Benveniste, Guy 1989, Mastering the Politics of Planing. Jossey-Bass Publ. San Francisco.
- Bolan, Richard S. 1980 "The Practitioner as Theorist: The phenomenogy of the Professional Episode", Journal of American Planning Association. 46, July, 261-274.
- Brown. Peter G. 1976. "Ethics and Policy Research" Policy Analysis 2. Spring, 325-340.
- Davidoff. Paul 1965 "Advocacy and Pluralism in Planning" Journal of American Institute of Planners. 32.
- Davidoff, Paul; Davidoff, Linda; Gold, Neil Newton, 1970, "Suburban Action: Advocate Planning for an Open Society" Journal of American institute of Planners 36. January, 12-21.
- Faludi A. 1987, A Decision Centered View of Enviromental Planning. Pergamon Press.
- Forester, John 1980 "Critical Theory and Planning Practice" Journal of American Planning Association. 46, July,
- Forester, John 1982 "Planning in the Face of Power", Journal of American Planning Association.

48, Winter, 275-286.

Habermas, Jurgen 1975. Legitimation Crisis. Boston: Beacon. Hızır, Nusret 1976, Felsefe Yazıları, Çağdaş Yayınlan

Howe, Elizabeth and Kaufman, Jerome 1979, "The Ethics of Contemporary American Planners". Journal of American Planning Association. 45, July, 243-255.

Hudson, Barclay M. 1979, "Comparasion of Current Planning Theories" Journal of American Planning Association. 45, October, 387- 398

Klosterman, Richard E. 1978, "Foundations for Normative Planning" Journal of American Planning Association. 44, January, 37-46,

Klosterman, Richard E. 1983, "Fact and Value in Planning". Journal of American Planning Association. 48. Spring, 216-225.

Lawrence, Philip K, 1989, "The State and Legitimation: The Work of Jurgen Habermas" G. Duncan, Democracy and the Capitalist State, Cambridge Un. Press, 133-158.

Mazziotti, David F. 1974 "The Underlying Assumptions of Advocacy Planning: Pluralism and Reform" Journal of American Institute of Planners, 40, January, 38-47

Meyerson, Martin 1956, Building the Middle Range Bridge for Comprehensive Planning", Journal of American Institute of Planners. 22.2.pp. 58-63.

Poulantzas, Nicos 1976, Political Power and Social Class. London: NLB.

Saunders, Peter 1979, Urban Politics. London: Hutchinson.

Scott, A. J. Roweis S. T. 1977, "Urban Planning in Theory and Practice: A Reappraisal", Environment and Planning A, 9, 1097-1119.

Skjei, Stephen S. 1972. "Urban Systems Advocacy", Journal of American institute of Planners. 38. January. 11-24.

White, Jay D. 1991, "From Modernity to Postmodernity: Two Views of Planning and Public Administration" Public Administration Review. 51 (6), 564-568.

Woodiwiss, Tony, 1978, "Critical Theory and the State", Economy and Society. 7 (2), 175-192.
124.